

Nr 237.

Av herr Ericsson i Näs, om beredande av större plats för s. k. personval vid allmänna val.

Det proportionella valsystelet medger icke såsom det utformats i Sverige möjlighet till s. k. personval. Den av kandidaterna som placerats öfverst på valsedeln blir vald, om partiet får exempelvis ett mandat. När väl valse-deln fastställts av partikorporationerna, ha väljarna små möjligheter att rösta på flera kandidater. För att i någon mån eliminera denna olägenhet går man fram med flera olika typer av valsedlar inom samma valkrets, med eller utan partiinstansernas tillåtelse. På så sätt få även andra kandidater möjlighet att konkurrera om mandaten, och samtidigt få de röstande flera att välja på. Emellertid är systemet med flera listor behäftat med en del svagheter, då det lätt uppstår en del manipulationer både när det gäller att färdigställa och dela ut flera listor. Dessutom öka svårigheterna vid sammanräkningarna, som kunna bli synnerligen tidsödande vid ett stort antal olika listtyper.

Det radikalaste medlet att få en ändring till stånd i riktning mot personval vore att införa enmansvalkretsar. Det kan emellertid inte komma i fråga att byta ut det proportionella valsystelet mot ett system med majoritetsval. Det proportionella valsystelet har den stora förtjänsten att även mindre partier och minoriteter bli representerade, även om det inte alltid ger full matematisk rättvisa. Denna fråga torde för övrigt riksdagen i annat sammanhang få taga ställning till. Enligt min mening — och den torde överensstäm-ma med det stora flertalets uppfattning — bör det proportionella valsystelet utan tvekan alltjämt bibehållas, men det är möjligt att inom dess ram ge ökat utrymme åt personval.

För att nå nyss angivna mål kan man tillämpa ett system med förprickning, varigenom kandidaternas placering på valsedeln inte blir avgörande för utgången. Om namnen på valsedeln exempelvis placeras i bokstavsordning, kunna valmännen sätta ett kryss för den kandidat de vilja rösta på. Vid sammanräkningen blir den först vald, vars namn har fått de flesta förprickningarna. Den kandidat som får näst mest kryss går in som andra namn, om partiet erövrar två mandat, o. s. v. Fördelningen av antalet mandat på de olika partierna beröras inte av här föreslagna anordning, utan denna bör liksom hittills ske alltefter det antal röster, som tillfaller varje parti. Det är inte heller meningen att någon ändring skall ske i fråga om tryckning och distribution av valsedlarna utan varje parti trycker och delar ut sina valsedlar.

Om man på detta sätt öppnade möjlighet till personval skulle med all säkerhet både väljarnas och kandidaternas intresse för valet i hög grad stimuleras. Väljarna få ett stort antal namn att välja på och alla kandidater få oavsett placering på valsedeln samma chans att konkurrera om mandaten.

Även om en anordning av det slag som här förordats har bestämda företräden framför nu tillämpade system, bör möjlighet finnas för ett parti som så önskar att behålla nuvarande ordning. Det kan ske genom att kandidaterna enligt danskt system placeras i »nummerordning» efter vissa regler. Vad som nu begäres är att den svenska vallagen skall öppna möjlighet för ett parti eller en partiorganisation inom en valkrets att fastställa valsedlar som medge för väljaren att genom förprickning rösta på den av kandidaterna han vill.

I sitt utlåtande över en motion vid 1948 års riksdag med likartat innehåll förklarade konstitutionsutskottet att ett system med förprickning inte skulle bereda väljarna större möjlighet till personval än nu gällande valmetod. Huru därmed förhåller sig torde icke kunna konstateras utan en förutsättningslös utredning av denna fråga. Det kan dock framhållas att väljarna i Danmark i stigande grad utnyttja möjligheten att genom förprickning rösta på viss kandidat. Vid de senaste valen räknar man med att 60—70 procent av väljarna begagnat dessa möjligheter. En annan invändning som konstitutionsutskottet har att göra är att sammanräkningen skulle bli svåröverskådlig. Så behöver och är icke fallet i Danmark, där den preliminära sammanräkningen är färdig i minst lika god tid som i Sverige. Valresultatet föreligger på morgonen efter valet i ungefär samma tid som i vårt land. Att den slutliga sammanräkningen blir färdig långt tidigare i Danmark än i Sverige torde knappast behöva påpekas.

Det förefaller rimligt att en helt förutsättningslös utredning företages om frågan, på vilket sätt större möjlighet till s. k. personval skall kunna beredas de väljare som så önska. En undersökning i detta avseende bör lämpligen kunna utföras av den utredning, som med all sannolikhet kommer att tillsättas med uppgift att finna en metod för rättvisare mandatfördelning de olika partierna emellan.

Med stöd av det anförda hemställes,

att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t anhålla om en förutsättningslös utredning av det nuvarande valsystemet i syfte att bereda större plats för s. k. personval.

Stockholm den 23 januari 1949.

Gunnar Ericsson

i Näs.